

Vladimir FUČIJAŠ

PATER PAŠKAL CVEKAN

FRANJEVAČKI KRONIČAR, AUTOR 60 KNJIGA,
PROPOVJEDNIK, RESTAURATOR, MISLILAC

UVODNE PRIPOMENE

Kad smo u proljeće 1993. u Virovitici održali prve dogovore za snimanje tv filma o njegovu životu i djelovanju, pater je predložio da u podnaslovu stoji samo "franjevački kroničar". Započevajući pisanje ovoga teksta, došao sam do zaključka kako je to zaista bilo više nego skromno. Jer, što je više odmicao rad na filmu obojica smo strepili pri pomisli može li se mnoštvo tema obuhvatiti emisijom u trajanju od 30 minuta. Plan snimanja bio je razrađen, pater se upoznao s njim, bio je zadovoljan što ćemo posjetiti i njegovo rodno mjesto Ferdinandovac te Varaždin, grad u kojemu se školovao i obnašao prve duhovničke dužnosti.

O Paškalu Cvekanu otprije sam prilično toga znao, ali pravo iznenađenje tek je uslijedilo, i što se tiče prekrasne suradnje tijekom snimanja, a i njegova poznavanja života izvan samostanskog i crkvenog kruga. Poznao je književnost, posebice hrvatsku poeziju, citirao je misli filozofa, dovodeći ih u sklad sa svojim duhovnim svjetonazorom. Iskreno žalim što prigodom nekadašnjih ljetnih susreta u Ferdinandovcu, kamo je dolazio k bratu Ivanu i nevjesti Evi na odmor, nisam našao više vremena za razgovore s njim.

MIR I DOBRO

Sjedimo u gostinjskoj sobi. Tu se primaju ljudi koji traže neku pomoć, kakav dokument od župnog ureda i slično. Pater je zamijetio da se moj pogled zaustavo na natpisu Mir i dobro. Mnogi posjetitelji pitaju zašto tu piše Mir i dobro. To je geslo svetoga Franje jer je sveti otac Franjo tako pozdravljao ljude. Tu je i njegova slika i druge slike u vezi s franjevačkim redom. Da pozdrav Mir i dobro ljudima nešto znači vidim i po tome što istim riječima na HTV-u završavaju emisiju.

A je li težak samostanski život? Vjerojatno nije očekivao moje pitanje, lecnuo se, a zatim se pojavio njegov široki osmjeh.

Težak? Kako ti može biti teško ono čemu si stremio od malena, još od ministriranja? Izabrao si poziv i on ti nije breme koje ti je netko drugi stavio na leđa. Ako je pitanje vezano uz mojih 80 godina, moram reći da svako jutro ustajem prvi. Ja mogu lako ustati i to rado činim, na to sam se sam obvezao, a ovi mlađi mogu još spavati. Ja ujutro otvaram samostan i crkvu i to me veseli. Ustajanje je inače u 5,30, iza pola sedam je zajednička molitva. Prva je sveta misa u 7, a onu drugu u 8 redovito služim ja, svakoga dana osim nedjelje. Danas naši mladi svećenici rade kao vjeroučitelji u školama, naš župni ured prima stranke i prije i poslije podne. Ručak je kako tko stigne,

a večera je zajednička. Poslije 10 navečer život u samostanu pomalo zamire. Sve ostalo vrijeme svatko koristi na svoj način. Ja čitam ili pišem. Nikada nisam radio noću, samo danju. Još kao student uvjerio sam se koliko je noćni rad štetan.

PAŠKALOVA REZIDENCIJA

Uvijek se ponavlja isto pitanje kad netko uđe u moju sobu: kako to da je ona veća od soba druge braće u samostanu. Čude se: To je prava rezidencija! Nikada nisam bio u rezidenciji, no taj moj radni i životni prostor zaista je puno veći nego što su samostanske sobe. Jer tu je osim spavaonice i ne baš mala knjižnica, radni stol i drugo što je potrebno jednom takvom djelatniku, da ne kažem piscu, književniku ili znanstveniku.

Te su prostorije prozirne, imaju dovoljno svjetla, ne smeta me ništa s ulice. I što je za mene bilo najvažnije: makar koliko izbivao iz Virovitice, kad sam se vratio u samostan, uvijek je sve bilo netaknuto, onako kako sam ostavio na odlasku. Mogao sam sjesti za radni stol i nastaviti posao na istom mjestu gdje sam prekinuo.

Skoro polovicu svoga redovničkog života proveo sam ovdje. U svojim staračkim godinama promatram što sam sve radio, čime sam se sve bavio, što sam napisao. A ovih zadnjih 14 godina prošlo mi je tako brzo da zapravo ne znam da sam živio kroz to vrijeme.

VIROVITICA, PAŠKALOV NOV POČETAK

U Viroviticu, u ovo naše lijepo samostansko zdanje s prekrasno uređenim vrtom, došao sam dekretom u ranu jesen 1965. Mjesec dana su me braća pustila na miru. Osjećao sam da me gledaju pomalo bojažljivo, s distance. Čitao sam njihove misli: Došao je tako učen s Trsata, iz profesorske stolice, ovamo u kapelaniju u Virovitici, zašto? I dok su oni smišljali kakve će mi dužnosti dati, gvardijanu sam jednoga dana rekao: Slušaj, kaniš li ti meni dati neku službu ili ne? Odgovorio je: Bojim se da ti ne bi primio ono što je nepokriveno, dva sela. Rado ću ići, rekoh, i preuzeo sam duhovnu skrb o selima Rezovac i Krčevina. Redovito sam 28 godina odlazio svake nedjelje i u 9 sati služio misu u Rezovcu, a u 11 u Krčevini. Usto sam podučavao djecu u vjeronauku i pripremao ih za prvu pričest. Obavljao sam i ukope i sve drugo što je tamo trebalo činiti. A kako sam putovao, to je zanimljivo.

Imao sam mali moped, njime sam se vozio. Bio sam atrakcija, fratar popriličnih dimenzija na mopedu. Tri su se istrošila u 26. godina. Istodobno sam u Virovitici obavljao sve ostale poslove: propovjedao, ispovjedao, mise služio, mise pjevao. Kad sam došao ovamo bio sam još u dobroj snazi pa sam i solo pjevao. Jednoga dana rekla su braća: Pa znate, nezgodno je da vi u ovim godinama još moped vozite. Odonda me oni voze. Svake nedjelje sjednem u auto i vozim se kao ministar. A bilo je i malih avantura s mopedima. Naime, do moga rodnoga sela Ferdinandovca ima 43 kilometra i ja sam sjeo na moped i za jedan sat sam bio tamo. Mopedom sam odlazio i u sva druga mjesta naše Podravine, istraživao, zapisivao. Đurđevac, Virje, Kalinovac, Pitomača, Se-svete, sve je to preko moje ruke došlo na papir.

Moje rodno mjesto dobilo je prvu, ali skromnu knjižicu, s naslovom Župa i selo Ferdinandovac, a svoj sam opus monografija zaokružio s najraskošnijom od svih, napisanom u povodu 150. obljetnice utemeljenja Ferdinandovca.

FERDINANDOVAC UVIJEK U SRCU

Pater Paškal: *Moja sjećanja trebat će novim naraštajima...*

U Ferdinandovac nismo, kao nekad pater, putovali mopedom, već udobnim osobnim automobilom. Predvidjeli smo stanku u Đurđevcu, zato i nismo s Podravske magistrale skrenuli ni u Kloštru niti u Kalinovcu, premda bi i jedan i drugi put bili kraći.

Zastali smo ispred restorana Đurđevački dvori. Pater se usprotivio, jer on ne posjećuje krčme, jer se to kosi s franjevačkim pravilima, a na kraju on nema ni novca i ne može nas počastiti. Kad smo mu objasnili da su vlasnici podrijetlom iz Ferdinandovca, braćni par Marica i Josip Černeli te da ćemo prezalogajiti u njihovu stanu, pomirio se s ovim nepredviđenim posjetom.

Bilo je lijepo vrijeme pa smo sjedili na sunčanoj dvorišnoj terasi. Premda je strogo pazio na svoju ishranu pater nije mogao odbiti ponuđeni domaći sir i vrhnje. A zatim je domaćinima pričao, kako su među prvim stanovnicima Ferdinandovca, koji su se doselili iz mjesta Brod s druge strane Drave, bili njihovi preci Nađ i Černeli. O. Cvekanu dopalo se kad je čuo kako su ovi ljudi sami stekli zemljište, izgradili kuću i otvorili restoran s podravskim jelima, radeći najprije po tuđim gostionama i u hotelu, a prije ovoga vodili su malu gostionicu na sajmištu. To je, eto, bio još jedan doživljaj podravske marljivosti, još jedna potvrda upornosti podravskog čovjeka da se izdigne iz siromaštva. A takvom se trnovitom životnom stazom pater i sam uspinjao.

RADOST I TUGA NA ULASKU U FERDINANDOVAC

Evo nas u mojoj postojbini. I moj predak Antun Cvekan s 12 članova obitelji došao je u jesen 1844. u novo, tek utemeljeno naselje Ferdinandovac.

Svi mi koji smo rođeni u Ferdinandovcu, u sebi nosimo to selo kao svoj zavičaj, premda ono nije više onakvo kao u dane našega djetinjstva i mladosti. Promijenilo se. Naši stari ne bi ga mogli prepoznati. Nestalo je staro, a nastalo novo. Nema više drvenjara pokrivenih slamom. Srušeni su i klimavi štaglji i blatom omazane štale. Pijac iza crkve je nogometno igralište. Selom prolazi asfaltna cesta bez seljačkih kola, bez čopora svinja što su jutrom odlazile na pašu u šumu. Traktori su zamijenili konje, strojevi siju, oru, sade, kose travu, vrše žito, beru kukuruz. Nestali su i neki društveni i svatovski običaji. Pjesme gotovo nema, jer tehničke naprave, radio i televizijski aparati, emitiraju... neću reći kakvu glazbu. Divim se tim novosagrađenim gizdavim zidanicama s velikim prozorima i lijepim pročeljima. Samo se jednoj ne divim.

Tu je pater napravio stanku u pričanju. Izašli smo iz našeg vozila, ispred kuće čekao nas je njegov brat Ivan. Čim smo se pozdravili pater je usmjerio pogled preko ceste na novu zgradu Župnog dvora. Bilo je jasno kojoj se građevini ne divi.

Stari farof više ne postoji. Osamdesetih je godina srušen, a pokazalo se da je mogao još stotinu let služiti svojoj svrsi. Tesane daske, podovi i krovna građa bili su tako dobro očuvani da ni danas ne bismo našli boljih. Da je taj Župni dvor sačuvan bio bi ponos izvornog Ferdinandovca. Tako je od izvornog sela ostala samo župna crkva Svetog Ferdinanda. A meni je zaključiti: naše prvo, staro selo Brod iz kojega smo došli, uništila je Drava, a stari Ferdinandovac civilizacija!

O. Cvekan uložio je mnogo truda kako bi došao do podataka o razlozima zbog kojih su se stanovnici Broda preko Drave morali preseliti i zasnovati novo naselje. Područje Broda od samog je naseljenja bilo neprikladno za stanovanje i za razvoj većeg naselja. Drava se tu svake godine po

više puta izlijevala iz svog korita i neizbježno je ugrožavala brodsko stanovništvo. Žitelji Broda muku su mučili kako će preživjeti u siromaštvu, a često i u bijedi. Poplave Drave koje su učestale 30-tih i 40-tih godina 19. stoljeća podrovale su cijelo brodsko naselje. Brod je, kao i sva podravska mjesta od Koprivnice do Pitomače imao vojnu upravu. Župnik Pavao Vuk od vojnih je vlasti tražio da se cijelo selo Brod premjesti na drugo, prikladnije mjesto. Kada je u ljeto 1844. preuzeo dužnost župnika, Ivanu Južaku iz Siska bilo je jasno da za Brod nema drugog rješenja nego graditi novo selo, ali s druge strane Drave.

Izgradnja sela Ferdinandovca djelo je Vojne krajine, jer je tada sva vlast na tom području bila u nadležnosti 7. kapetanije sa sjedištem u Gjurjevcu. Kapetan Rajmund Tarbuk dobio je nalog iz Beča da se selo Brod s lijeve obale Drave mora preseliti na prikladno mjesto na desnoj dravskoj obali. Šest kilometra sjeverozapadno od Broda, kapetan je Tarbuk, po savjetu geometra Franje Rusana, brata Ferde Rusana, časnika Vojne krajine i pjesnika, preseljenju selu izabrao mjesto usred hrastove šume. Tarbuk i geometar Franjo Rusan, sa svojim suradnicima geodetima iz 7. đurđevačke kapetanije, odredili su i obilježili selo Ferdinandovac, na ravnoj liniji zapad-istok. Duljina tog zamišljenog naselja bit će dva i pol kilometra, a širina 800 metara.

Po uzoru na krajiška sela, posebno s onu stranu Bilogore, u kojima se u sredini nalaze sve službene zgrade, crkva, župni dvor, škola i straža, Rusan je s Tarbukom planirao raspored zgrada u Ferdinandovcu, u kojemu se također s desne strane crkve, u središtu sela, nalaze župni dvor, škola i straža, a od 1873. i općina, dok su trgovine i krčma sa sjeverne i istočne strane.

Nekome će se možda učiniti kako navodimo previše pojedinosti o nastanku paterova rodnog mjesta, ali on je prvi prikupio i u javnost dao malo poznate ili sasvim nepoznate podatke o Ferdinandovcu i tom dijelu Podravine. Osim toga, citirani dijelovi najbolja su ilustracija njegova pristupa obradi dokumenata: podatak, usporedba, slikoviti opis.

Zamisao izgradnje bila je doista originalna. Glavna i šest pokrajnih ulica morale su do dana preseljenja dobiti planirani izgled. Na početku svake sporedne ulice izgrađena je po jedna obiteljska kuća. Isto tako, u sredini ulice i na njenom kraju te na glavnoj ulici, na početku i svršetku, i na više mjesta po njezinoj dužini. Raspored je učinjen na temelju činjenice da selo ima 83 obiteljske kuće. Izvođači su vjerojatno gradilišta za pojedine obitelji odredili unaprijed pa je svaka obitelj na dan preseljenja znala gdje joj je određeno mjesto.

O. Cvekan podrobno je opisao izgled tih tipskih kuća od hrastovine, pokrivenih slamom te njihov unutrašnji raspored. Tu ima mnogo pojedinosti zanimljivih za etnologe i arhitekta. Iz veoma opširnog opisa samoga preseljenja, izdvajam tek manji dio:

BILA JE SUBOTA, A KALENDARSKI 9. STUDENI 1844. GODINE

Izrečena je vojna zapovijed i određen je dan odlaska. Drava je toga dana mirno tekla, kao što mirno teče uvijek kad njene plavičasto zelene vode ne prijete poplavom i rušilačkim uništenjem. Na obali Drave kod skele nalazi se Rajmund Tarbuk sa svojim stožerom 7. đurđevačke kapetanije. Tu je i župnik Ivan Južak, glavni vođa, župnik župe sv. Nikole biskupa, zaštitnika brodova, ribara i mlinara, spreman da župu iz Broda preda pod zaštitu sv. kralja Ferdinanda. Tu su 83 obitelji sa 830 Brođana. Ivan Južak u župnoj je Spomenici napisao: U ovo tako bijedno pripravljeno prihvatilište doveo je drugi Mojsije Izraelce iz Egipta osamstotina i trideset duša i 9. studenoga 1844. smjestio ih u Ferdinandovac. Mašta nekog filmskog režisera mogla bi nam

dočarati kako je izgledao selidbeni izlazak. Bila je to povorka na 6 kilometara dugom putu. Sutradan, 10. studenoga, 24. nedjelje po Duhovima, bilo je službeno otvorenje novoga sela i prvi dan postojanja Ferdinandovca.

Mnogi misle da je Ferdinandovac prozvan po caru Ferdinandu, no činjenica je da nosi ime svetog Ferdinanda, kastiljskog i leonskog kralja. Ime Ferdinandovac ipak nije bilo za vječna vremena zajamčeno. Promijenjeno je potkraj 1936. u Jelačićevo. Protiv bana Jelačića nitko ništa nije mogao reći, a kraljevska jugoslavenska vlast smatrala je kako je ime Ferdinandovac okaljano time što je ovdje, uz pomoć nekih mještana, vođa ustaškog pokreta Ante Pavelić prešao 1927. u Mađarsku. Ime Ferdinandovac vraćeno je 1941.

ZVONAR FERDINANDOVAČKE CRKVE

Pater Paškal: Ni ptica nema kao nekada...

S paterom smo se odvezli na obalu Drave, točno tamo gdje je nekada bila skela kojom su se Brođani prevezli kad su uz pomoć Krajišnjika odlazili u svoje novoizgrađeno selo. Bilo je u stvari tužno gledati koliko je Drava pojela zemlje s hrvatske strane i pomaknula svoj tok tamo gdje su nekada bile obradive površine, a sve zato što je s mađarske strane obala utvrđena.

Već dugo nema više ni šuma dravskih mlinova te ovdje vlada neobična tišina. Pater kaže kako nema ni brojnih jata ptica kao nekada. U vrijeme njegova djetinjstva još je bilo živih starijih ljudi koji su kao djeca došli iz Broda i koji su mu pričali o svojim doživljajima iz velike seobe.

Bili smo bokci...

O. Paškal rodio se 25. svibnja 1913. i na krštenju je dobio ime Vjekoslav.

Međutim, tako ga nitko nije zvao. Bio je Slavko, ili za intimniji krug Slavek. Otac Lovro bio je kovač, a majka Klara kućanica, rođena Pavec. U skromnom obiteljskom domu duhovno se oblikovao. U Ferdinandovcu je završio pet razreda osnovne škole. Prva postaja u njegovu daljnjem školovanju bio je Varaždin. Danas slušamo patera kako u razgovoru s bratom Ivanom, dugogodišnjim zvonarom ferdinandovačke crkve, obnavlja sjećanja na djetinjstvo u roditeljskom domu.

Pater: Moj brat Ivan bio je zvonar 52 godine.

Ivan: Ja sam zvonar u penziji, bez penzije. Zvonio sam puno i često besplatno. U svjetskom ratu bilo je najteže. Dolazili su ustaše, partizani, Švabe, moral sam mrtvacima zvoniti po dva, tri dana... Bio sam nedavno u bolnici i crkveni odbornici dali su moju službu drugome. Ali, preživjet ću, nigdar nismo živjeli u bogatstvu.

Pater: Bili smo bokci. Jeli smo kukuruzne žgance, a negda je bila i hajdinska zlevanka. Nisu deca jela sladoled ko danas. A sećaš se kad je naš japica išel v dućan i kupil nam bombone. To je bila svečanost, jer se retko događalo.

Ivan: A sećaš se kad je Grga žemlar nosil z Đurđevca žemle i perece. A nije mogel prodati. Deca neso imala nofce. A kad so došli cirkusanti, znali smo kukruza vkrasti samo da idemo v cirkus.

Pater: Bili smo bokci. Tu je bila stara hiža kad smo bili deca.

Ivan: Brat i ja smo ostali sami. Otac je umro 1925. Naš župnik Blaga često je govoril: Slavko, Slavko... najbolje da ti ideš u samostan za franjevca. Bil si ministrant. Je, velečasni je pomogel. A

kad si išel na školanje v gimnaziju, onda je mamica prodala alat kovački tatin. Imali smo u Samoboru tecu, koja je radila kod župnika Topolčića i ona je pomagala, ona je njega školala sve do mlade mise. I hvala Bogu, bili smo siromaki i zeškolal si se za to zvanje svećeničko.

PATER PAŠKAL: ZAPIS O SMIJEHU

O, koliko puta smo kao djeca s najvećom napetošću i znatiželjom očekivali to divno i čudesno blago – smiješak na licu ozbiljna i stroga oca!

Zagledali smo iz prikrajka na taj zagonetni barometar očeva raspoloženja kao učenjaci na onaj tajnoviti zastor, iza kojeg se nalazi Istina. Čekali smo strpljivo na to čarobno svjetlo kao umjetnik na Ljepotu, koja je svoje lice prekrila koprenom. A kad su se one očeve usne razvukle na obje strane neobrijana lica kao latica jutarnjeg cvijeta, a iz plavih očiju zasjalo ono toplo i radosno svjetlo, koje je govorilo: Hajdete! Odobravam! – tada je čitavim tijelom odjednom prošla struja radosti i sreće. Jedan očev smiješak bio je pravo bogatstvo za naša djetinja srca. Govorio nam je neposrednije i toplije od najljepših riječi. Smijeh je očitovanje nutrine, objava duha, svjedočanstvo onoga, što u čovjeku nadvisuje čovjeka.

VARAŽDINSKO RAZDOBLJE

Pater Paškal: Ovdje je počelo moje pisanje...

Varaždin nije patera Cvekana ostavio ravnodušnim, što više, moglo bi se reći da ga je susret s nekadašnjom školom, samostanom i starim prijateljem poprilično uzbudio. S tim je gradom višestruko povezan. U Franjevačkom sjemeništu završio je 1934. klasičnu gimnaziju s izvrsnim uspjehom. Vratio se 1941. kad je imenovan katehetom na toj istoj školi. a kad je ona 1945. ukinuta, ostao je u samostanu i posvetio se nedjeljom i blagdanima propovijedanju te radu na župama.

Pater se prisjećao: Tu u blizini škole bilo je igralište, nije bilo drveća kao sada, a park je bio ispred same škole i tu smo se mogli šetati. U donjem dijelu naše zgrade bile su službene prostorije. U prizemlju s desne strane nalazila se blagovaonica, a iznad nje bolnica ili ambulanta. Na prvom katu stanovali su profesori, u drugom se održavala nastava, a u trećem su bile spavaonice. zgrada je 1945. nacionalizirana.

Ispred Franjevačkog samostana već je starog prijatelja nestrpljivo očekivao pater Kazimir Đurman. Uspjeli smo ga privoljeti da nam govori o tome koliko poznaje Paškalov monografski rad i kako ga ocjenjuje. Pater Cvekan nečujno je napustio prostoriju blagovaonice.

Pater Đurman: Ja sam iz određene znatiželje čitao njegove monografije. Najviše zbog popunjavanja vlastitog znanja iz određenog područja. Uvijek sam se divio onome što sam našao u tim monografijama, jer je bilo nečega što do sada nije isticano. Konkretno, kad govori o Varaždinu, o povijesti Franjevaca u Varaždinu, o povijesti samog našeg samostana i crkve, saznao sam stvari koje mi dotad nisu bile poznate. A slično je i u drugom monografijama gdje on svojim znanjem, svojom akribijom, istražuje i pronalazi nepoznato. Mislim da do danas nije nitko toliko sveobuhvatno obradio naše samostane i crkve. Kao kolega, moram to reći, ja sam Paškalu pomalo zavidan. Zato što je on uvijek bio svjestan da samo jedanput živiš pa nije pustio da nešto propadne. On je skupljao i skupljao svoje propovijedi i stoga mi je žao što ih nije tiskao. On se odlikovao posebnim, moglo bi se reći poetskim stilom propovijedanja i ljude je time upravo zanosio.

U nastavku putovanja prilično je dugo potrajala šutnja. A onda je prvi progovorio pater Paškal: *Pretostavljam što je govorio pozitivno, a vjerojatno je rekao i nešto što mu se ne sviđa.*

Nije čekao odgovor, već je gotovo isti trenutak nastavio: *Svjestan sam ja toga da se neke stvari mogu i drukčije napisati i to je u redu. Ali moje podatke ne može nitko korigirati, može samo pronaći nove i izvesti nove zaključke. U historiografiji se s tim treba računati. A što se mojih propovjedi tiče... Kad je 1945. dokinuta gimnazija zamolio sam svoga poglavara da ostanem u Varaždinu i nastavim svoje nedjeljne propovjedi kao što sam to radio i prije, kad je radila škola. To su mi dopustili i počeo sam sustavno propovijedati u ciklusima kroz cijelu godinu. Obradivao sam teme, na primjer, o braku, o Isusu Kristu, zatim o Crkvi i tako dalje. Sve sam zapisivao. I kad je ciklus bio gotov dao sam uvezati. U Varaždinu je, dakle, počelo moje pisanje.*

PAŠKAL O BRAKU – ODLOMCI IZ PROPOVJEDI

Za nas katolike brak je svetinja, u kojoj zajednica muža i žene poprima svoje najviše uzdignuće i čast. Bračna ljubav kod katolika postaje živi znak one veze, koja postoji između Gospodina Isusa, posrednika spasitelja svih ljudi i njegove vidljive zajednice na zemlji – svete Crkve. I kao što je ova zajednica Krista i njegove Crkve nadprirodnim načinom nerazdjeljivo povezana u jedinstvo svih dobara i blagodati, te postaje plodna po milosti i svetosti, kao plodu Kristove ljubavi prema njoj, tako i bračna zajednica pravih katolika mora biti i jest nerazdruživa veza života muža i žene po plodnosti ljubavi u liku djece, koju joj Gospodin podari.

I nikada kršćansko učenje nije unijelo, a i ne unosi, blato i tamu u kolijevku ljudskog rađanja. Evanđelje i učenje Crkve suviše poštiva izvore života u ljudskom tijelu, a da bi moglo ponižavati i smatrati ružnim, što je sam Bog kao svoj stvoriteljski dar dao ljudima, kad ih je pozvao, da budu stvaratelji. I tko može reći, da baš to ne čini ljepotu i poželjnost obiteljskog i bračnog života na zemlji – to, da je ta zajednica nerazdruživa i trajna kao i ljubav po plodnosti djece, koja je opravdava i dopušta.

OD GIMNAZIJE DO MAGISTERIJA

Franjevačka klasična gimnazija u Varaždinu, koju je završio 1934., nije imala više razrede, zato je Paškal privatno polagao, kao ispite, na II. klasičnoj gimnaziji u Zagrebu. Godine 1936. položio je ispit zrelosti. Teologiju je slušao na Teološkom fakultetu u Zagrebu i dovršio je 1939. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu slušao je 4 semestra zemljopis i etnologiju. Studij filozofije upisao je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu na kojemu je 1955. položio magisterij iz teologije. Veoma brzo zauzeo je mjesto iza katedre. Budući da se proćuo kao vrstan govornik i uvaženi propovjednik o. Paškal postao je cijenjen i kao vjeroučitelj. U školskoj godini 1939./40. predavao je vjeronauk na Gimnaziji sestara Milosrdnica u Zagrebu. Godine 1941. imenovan je katehetom na Franjevačkoj gimnaziji u Varaždinu i tu je djelovao do ukinuća škole 1945. U samostanu Sv. Franje u Zagrebu, na gimnaziju koju je Provincija otvorila za odgoj svoga svećeničkog podmlatka, došao je 1954. i ostao deset godina. Od 1960. predavao je četiri godine povijest religije na Filozofskom učilištu u Samoboru. Kad je učilište premješteno na Trsat i o. Paškal odlazi tamo. Godinu dana predavao je povijest religije i govorništvo, a obavljao je i službu rektora trsatskog filozofskog učilišta. Potom, od 1965., slijedi tridesettrogodišnje djelovanje u Virovitici.

PROPOVJEDNIK NA KAPTOLU

Pater Paškal: *Stalno pod paskom...*

Mnogo godina poslije boravka u Franjevačkom samostanu na Kaptolu u Zagrebu o. Paškal tiskao je knjigu Kaptolski Franjevci. Ta je njegova monografija prebogata povijesnim podacima, puno je teksta, slog je zato gust. Autor je i tu potpisan "izdaje i odgovara". Uglavnom, njegove kaptolske godine nisu bile uzaludne jer je u franjevačkom i drugim kaptolskim arhivima prikupio mnogo dokumentarne građe i za svoje druge radove.

Na zagrebački Kaptol premješten je 1954. Bila je to godina previranja u partijskom i političkom vrhu radi buđenja ideje o liberizaciji. Govorilo se i pisalo o mogućnosti uvođenju višepartijskog sustava. Šef države i Partije Josip Broz Tito u prvom je trenutku povoljno ocijenio članke Milovana Đilasa u listu Borba u kojima su se tražila nova rješenja u višenacionalnom društvu s krutom partijskom vlašću. No, taj su pokušaj osujetili zloglasni Aleksandar Ranković i njegova UDBA. Smijenjen je direktor Borbe Ivan Šibl, a na scenu su stupili, kao i uvijek u takvim prilikama, najozloglašeniji policijski kadrovi. U takvim okolnostima o. Cvekan određen je propovjednikom koji će se u franjevačkoj crkvi na Kaptolu obraćati vjernicima svake nedjelje u 12 sati.

Budući da smo bili u takvim okolnostima kad nas se neprestano slušalo i kad je za svaku riječ trebalo odgovarati, ja sam pisao. Naravno da svake nedjelje propovijedati ne može se samo doći, pa što Bog da, nego sam se pripremao, pisao i pisano sve naučio napamet.

A da bih se ljepše izražavao, da bih imao što bolji rječnik, veći fond riječi, jer se ipak obraćam gradskom stanovništvu, ja sam i puno čitao. Volio sam čitati pjesnike i hrvatske pisce koji pišu lijepim jezikom. Ustvari, mnoge sam ponovo čitao.

FILMOVI KAO POTICAJ

U Zagrebu sam redovito odlazio u kino. Gledao sam puno filmova i zaključio kako oni mogu biti poticaj za razmišljanje i pripremu nedjeljnih propovjedi. U ono vrijeme bilo je jako dobrih filmova. Posebno sam volio one dramske, koji obrađuju teme koje zovemo tereti života. Mnogi su se pitali odakle ja znam neke stvari iz suvremenog života. Gledajući i slušajući filmove mnogo sam naučio, pa čak i jezično. Jer, zamislite, kako bih se ja s propovjedaonice obraćao učenicima ljudima, a bilo ih je od đaka i studenata, do sveučilišnih profesora, kad ne bih poznao svaki-danji život tih ljudi, njihove tegobe. Osluškivao sam puls grada posvuda gdje sam se kretao.

Mene su dolazili slušati sveučilišni profesori. Za vrijeme moje mise u 12 sati crkva je bila puna. Ali, znate li zašto? Ne zbog Cvekana, već zbog toga što mi u ono vrijeme nismo imali nikakvih naših vjerskih novina. Mi smo onda, da tako kažem, na propovjedaonici rješavali neke stvari. Kod Isusovca u Palmotičevoj Mijo Škvorc u 11 i Cvekan kod Franjevaca na Kaptolu u 12. Vjernici su prepoznali poruke koje smo im upućivali, a UDBU je zanimao podtekst.

ŽIVOT U ZAJEDNICI S DRUGIMA

Naše je životno određenje, da živimo u zajednici s drugim ljudima, jer smo po naravi društvena bića. A živjeti u zajednici s drugima, sa svojim bližnjima, to nužno donosi sukobe i međusobno križanje ličnih prohtjeva. Sukob je neminovan. Neminovan kao i onaj između Abela i

Kaina, Jakova i Ezava. I do njega će to prije doći, što u čovjeku više gospodari samo razum i sebič-
na volja, bez topline ljubavi i srca. Ljudi, koji na svoje bližnje gledaju samo ledenom mjerom raz-
umskog prosuđivanja i osuđivanja, čude se i snebivaju, da njihova žrtva stenje i bolno jadikuje.

Stati nogom nemilosrdnog bezdušja na živo srce brata čovjeka i čuditi se da taj više, jer ga
boli! Smatraju, da i oni drugi u njihovoj životnoj okolini moraju raditi sve baš kao i oni. I da sna-
gom prisile svoga htijenja mogu postići sve. Isus kaže: Nemojte suditi, da ne budete suđeni. Jer
kakvim sudom sudite, bit ćete suđeni i kakvom mjerom mjerite, vama će se mjeriti!

POZIV NA RAZGOVOR U UDBU

Premda je, kako kaže, govorio u stilu zapovjedi koje je Bog otac od svećenika tražio, dobio
je od UDBE poziv za razgovor.

Pita onaj mene: Što ste vi mislili kad ste rekli: Mi i oni. Koji su to oni?

*Pa ja sam rekao tko... Njega je smetalo nešto drugo, on je mene htio dovesti na tanki led, pa
da ja odgovorim: vi komunisti. I stalno se to ponavljalo mi i oni. I meni su dva dana prali mozak.
Nikada u svome životu nisam čuo toliko pogrda kao u ta dva dana, kao da sam najveći zlikovac.
Kad me naveo na to da govorim o politici, onda sam rekao da im politika za Trst nije valjana. Malo
su se nasmijali, a zatim je jedan uzeo nekakvu knjigu, nije bio kazneni zakonik, pa je počeo: Za
ovo ćete dobiti pet godina, za ovo sedam, za ovo deset..., onda sam ja rekao: Izgleda da ja uopće
neću imati dovoljno godina. Naravno, bilo je i ljepših stvari. Jedan zagrebački sudac, prigodom
susreta kod zajedničkih prijatelja, ispričao mi je kako se širila ta fama o mojem govorništvo i
propovjedima. Svojim je prijateljima savjetovao: Ako želiš čuti kako se govori idi na Kaptol 9
nedjeljom u 12 sati na Svetu misu.*

VRHUNSKO GOVORNIŠTVO

Pater Paškal: Govornički dar dugujem majci...

Svećenici su već po naravi svoje službe dužni propovijedati. Ali svi nisu jednako obdareni
lijepim glasom i savršenom dikcijom. To je kao i u drugim zvanjima, neke bismo mogli dugo
slušati, a one koji zamuckuju i govore jednolično, naporno je pratiti. Pater Paškal ima bogato
iskustvo i teoretsko znanje i o govorništvo i o propovjedanju.

*Za dobrog propovjednika traži se prvo da ima dobar glas, drugo da dobro poznaje svoj
jezik, treće mora se osloboditi svih poštapalica. To će mu uspjeti tako što će najprije napisati tek-
stove koje će propovijedati. Prvi stupanj dobrog propovjedanja, a to je već općepriznato u
propovjedničkoj literaturi, je pisati, napisano sve napamet naučiti i onda propovijedati. A naj-
savršeniji način je ako se propovijeda tako da se tekst oblikuje na mjestu gdje govoriš, a već prije
toga razradio si ideju o kojoj ćeš govoriti. Kad čovjek govori ovako slobodno poštivajući sva
pravila govorništva da se ne mora mučiti, onda je njemu na propovjedaonici lako. Tada je to
najneposredniji govor. Svi veliki govornici djelovali su na svoje slušateljstvo upravo na taj način.
I glumac, kad savršeno nauči tekst uloge, kad ga usvoji kao vlastiti, kad se oslobodi svega što ga
sputava, postiže najveći uspjeh. Za nas svećenike, kao najvažnije, traži se dobar kršćanski,
vjernički, odnosno svećenički život. Jer govoriti o stvarima i svoje slušatelje postavljati zahtjev-
nosti, a sam se toga u životu ne držati, to je besplodna stvar.*

Dar govora ja dugujem svojoj majci, koja je, premda nepismena žena, izvanredno dobro znala pripovijedati. Ona je znala i glumiti, oponašati, što sam ja manje ili više sve naslijedio od nje i one su mi kao govorniku došle vrlo dobro. Ona je također dobro pjevala, a i ja sam dobar pjevač, još i danas.

PAŠKALOV ZAPIS O MAJCI

Majka je najljepše i najdraže ime. Njeno je srce kao dragocjena bogato ukrašena i nezamjenjiva vaza u kojoj je pohranjeno i cvjeta najdivnije cvijeće opojnih dragih mirisa. Njena je duša kao knjiga, duboka, misaona i tajnovita sadržaja koju još nitko na zemlji ne dočita. Njeno je biće kao veličanstveni orkestar koji izvodi nezaboravne simfonije, kantate i preludije, vječno mlade, svježije i privlačnije muzike.

Majka je središte ljudske povijesti. O majci govore, pjevaju i pišu. Majci se dive, veličaju je i štiju. Majka je predmet stihova, muzičkih melodija, slikarskih i kiparskih ostvarenja. Majka je središte pažnje uzdignuta na kraljevsko prijestolje, prva među ljudskim životnim vrednotama.

Toliko je draga da se pred njenim toplim likom zaustavlja okrutna ruka ubojice. Tako je velika da njenu uspomenu časti najbjeđniji propalica. Majka je svetinja svakom ljudskom djetetu. I onomu koje je već davno pogazilo sve životne svetinje.

O. Paškal posvetio je majci još mnogo zapisa i propovijedi. A ponajviše Isusovoj majci. Što se govorništva i propovijedanja tiče, on ističe važne postulate u vezi teologije. Ima još nešto važno, ili čak važnije od dosad navedenog: propovjednik mora poznavati teologiju. Jer, kao što je za svakog majstora važno da dobro poznaje svoj zanat i da poznaje materijale s kojima radi, tako isto propovjednik mora dobro poznavati teologiju. A u teologiju ne spadaju samo vjerske istine nego i moralne istine. Ja sam uvijek i svuda na simpozijima naglašavao kako je važno da govornik sve iznosi na lijep način, mogli bismo reći da treba biti malo pjesnički!

O NOVINARIMA

*Događalo se ne jednom da se o Crkvi i kleru u vrijeme tzv. jednoduša u novinama pisalo neobjektivno, a znalo se pisati ironično i podrugljivo. Pater Paškal o novinarskom poslu mislio je drukčije: *Ljudi pera moraju biti u službi istine. I kad nešto pišu moraju znati da rade sudbonosan posao, da obavljaju veoma odgovornu dužnost. Njihove napisane riječi djeluju kao udarci teškog klada, zabijaju se u ljudsku pamet. One su kao sjeme koje pada na njive mrtvih duša. I zasijane, one jednom niču, rastu, donose plodove. Plodove svjetla, ako je sjeme riječi bilo svjetlo istine. Plodove tame, ako je sjeme riječi bilo tama neistine.**

LJUBAV KAO ŽIVOTNO GESLO

Pater Paškal: da bi se s drugima mogao sjediniti, potrebno je izaći iz sebe...

Na stranicama knjiga patera Paškala i u njegovim propovjedima često se susreće riječ ljubav. To je ljubav prema bližnjemu. Ona nije apstraktna i nedokučiva. Ona je duboko utisnuta u franjevački svjetonazor, ona je njihovo životno geslo. Naš sveti otac Franjo, utemeljitelj našega reda, shvaćao je Boga kao karitas, dakle Ljubav – otac – dar! On uvijek promatra Boga kao oca.

Onoga koji neprestano daje, koji je uvijek blizak sa svakim, koji je iz ljubavi stvorio svijet, koji želi da i mi ljudi dovršavamo svijet na sliku ljubavi kao što ga je Bog stvorio iz ljubavi.

Ja ne osuđujem ljude što u sebi nose prazninu i muče se, a ne nalaze blisku osobu, prijatelja ili svećenika koji bi im rekao: Ti tražiš ljubav, ti tražiš istinu, tražiš pravdu, tražiš dobro. Tražiš Boga. Tvoj Bog nije među zvijezdama, on te već odavno čeka u tvome srcu. Trebaš samo napustiti ovu ljušturu i ući u sebe.

Kad pater izgovara svoje misli želim odgonetnuti je li neki dio iz njegove propovjedi, je li to već negdje napisao pa se sada prisjeća ili upravo ovoga trenutka formulira svoje rečenice. No, u svakom njegovu tonu osjeća se dubina vjere jednostavno izrečena i razumljiva. Osjeća se golemo znanje i iskustvo u uvjerljivom prenošenju svojih pogleda na sugovornika.

U sjećanju i razmišljanju očituje se plemenita veličina čovjества. Ovo dvoje čovjeka dovodi do spoznaje da nije sam i da sam ne može u prostoru i vremenu ostvarivati smisao i svrhu svoga životnog uvjerenja. Pojedinaac mora biti sposoban spoznavati istinu i ljubiti dobro te moći nadvisiti sebe, izaći iz sebe i postati živi odnos, zanos poput lijeta ptice. U tome je tajna čovjekova osobnog života koji je moguć ako izvan pojedinca postoje isto takva duhovna središta, to jest osobe kojima se čovjek može otkriti i dati, odnosno prema njima se usmjeriti.

Na ovome mjestu morao sam upitati oca Cvekana: Može li suvremeni čovjek tako živjeti, može li se istrgnuti iz grubosti života. On je ponekad na rubu egzistencije, a mora nahraniti obitelj, djecu opremiti za školu. Postaje nepovjerljiv jer je frustriran. Često se osjeća beskorisnim, jer nikome ne treba njegov rad, ne može biti onaj koji daje. Kako mu prići?

Danas svijetu nedostaje ljubavi, nedostaje dijalog, nedostaje komunikacija i poštivanje čovjeka. Sveti Ivan od Križa savjetovao je pred kraj svojega života jednoj časnoj sestri kad mu se obratila sa sličnim problemom: Gdje nema ljubavi, unesi ljubav i iznijet ćeš ljubav! Od toga u svakoj prilici trebamo polaziti. I ja i svaki drugi čovjek. Jer, ono što čovječanstvu danas najviše treba jest ljubav. I kada čovječanstvo shvati da je ljubav ono što nas ljude čini braćom, što nas čini bliže jedne drugima, tada će jedan drugome priznati njegovu slobodu i neće je zlouporabiti.

OBNAVLJANJE CRKVE SV. ROKA

Paškal restaurator: Bio je to neopisivo velik posao...

Samostanska župna crkva Sv. Roka u Virovitici pripada najvrednijim baroknim cjelinama u Hrvatskoj. To je jednobrodna prostrana građevina s četverokutnim svetištem i bočno smještenim zvonikom uz glavno pročelje. Crkva, koju je dao podignuti veliki župan virovitički Ludovik Patačić, građena je od 1746. do 1752., a zvonik je nastao dvije godine kasnije.

I prije nego je došao u Viroviticu, pater Paškal znao je puno toga o ovoj vrijednoj sakralnoj građevini. No, iznenadilo ga je ono što je otkrio već nakon prvog razgledanja. Unutrašnjost crkve bila je tamna, mnogi dijelovi dotrajali, a svi oltari, njih devet i golemi glavni oltar, bili su još davne 1900. godine prebojeni što je prekrilo njihov izvorni sjaj. Pomislio je:

Kako bi bilo da se taj namaz akademskog slikara Gorsa iz 1900. skine? Zašto ne bismo crkvi vratili izvornu ljepotu? I krenuo sam neznajući kakve me zamke očekuju.

Pošao sam najprije u našu samostansku knjižnicu. Slutio sam da mora biti zapisano kako su nekad te poslove radila naša braća. I našao sam knjigu s opisima svih radnji što su ih izveli marmozatori, kipari, slikari, zatim stolari i drugi fratri koji su poznavali različite obrtničke vještine.

Njima je posao vjerojatno bio jednostavan, a ja sam imao samo četke, dlijeta i ljestve. I sve sam radio sam. Ljestve su bile visoke 8 metara. Na njih sam svezao još jedne manje. Morao sam ih dobro učvrstiti da se ne poskliznu kako ne bih pao. Penjao sam se i dolazio do najgornjih površina, dokle sežu ovi stupovi. Veliki je oltar visok čak 14,5 metara, a širok 11.

Prve godine rada pater Paškal uspio je sa svih oltara skinutu namaz. Oltari su od lipova drveta jer se lipovo drvo može najbolje ugladiti. Ono je glatko, bez izraslina i crta. Stolar je suho drvo oblikovao, premazao ga, a zatim je marmonizator stavljao imitaciju mramora, ponovo premazao i kad se osušilo uzeo je rep od ovce i polirao. Tako se dobila glatka površina. U tom postupku ima, naravno, mnogo pojedinosti. Pater navodi kako majstori 18. stoljeća nisu imali gotova ljepila. Oni su kuhali kosti, pa su gustu masu razređivali i pretvarali u ljepilo. Prva je sreća što namazi slikara Kosara iz 1900. nisu mogli oštetiti izvanredno solidan rad starih majstora. Pater opisuje način skidanja tih namaza.

Tome slikaru oltari su djelovali previše svjetlo pa ih je potamnio. Ja sam ih vratio u izvorno stanje. Imao sam obična dlijeta i noževe. Pritiskom dlijeta ili noža na površinu ta je boja pucala i ispod nje ostalo je ono što je bilo nekada. Naravno, slijedio je postupak čišćenja, premazivanja itd. Bio je to neopisivo velik posao. I riskantan. Hvala Bogu, oltari su bili suhi, u njima nije bilo vlage. Jer, da je bilo vlage, moglo se dogoditi da se s tim namazom odlijepi sve do drvene površine. A da se to dogodilo moji bi me fratri objesili.

Te riječi pater je popratio zagonetnim osmjehom, shvativši da je upotrijebio previše drastičan izraz. No, njegova priča o obnovi samostanske crkve još nije bila završena. Jer, ni crkva nije potpuno obnovljena uređenjem oltara. Tražio je da se cijela oboji i uskladi s bojama oltara, ukrasa i slika. A onda je došao na red dotrajali pod. *Dolje su kopali po prilici pola metra. Postavljena je čvrsta kamena podloga. Tražio sam da se uklone crnobijele ploče i postavili smo crvene i žute, daleko ljepše. Konzervatorski zavod u Osijeku odobrio nam je uvoz tih kamenih ploha veličine 40x40 iz Italije jer takvih u ondašnjoj Jugoslaviji nije bilo. Naša braća u Italiji sredila su novčanu stranu, a država nas je oslobodila od plaćanja poreza. Sve što je trebalo od instalacija stavljeno je ispod poda, pa i one za grijanje, tako da se crkva zimi može grijati. I crkva nije iznakažena. Odista joj je iznutra i izvana vraćen izvorni sjaj.*

PRIZNANJA STRUČNJAKA

Paškal: Radio sam iz ljubavi...

Paterov se posao na obnavljanju crkve Sv. Roka protegnuo na četiri godine. Ali, nije radio tijekom cijele godine, nego redovito u jesenske dane. To znači u rujnu i listopadu, pa i u studenom, ako nije zahladilo. Koristio je svaki trenutak kad se nije obavljala služba Božja. Pročulo se to u krugovima restauratora i povjesničara umjetnosti. Još za vrijeme radova dolazili su i gledali.

Možda je netko i pomislio: Idemo vidjeti što taj ludi fratar tamo radi. A u meni je bila samo luda želja vratiti nekadašnju ljepotu ovoj crkvi. Ja sam radio iz ljubavi, bez ijednog dinara pomoći. Platili su, doduše, te neke pomoćne krpe, dlijeta i slično. A kad se radi iz ljubavi s temeljitim poznavanjem struke, a to sam onako usput naučio, onda se s ljubavlju postiže uspjeh. Upoznao sam veliku konzervatoricu gospođu Anđelu Horvat i sa zahvalnošću se sjećam njezinih poticaja mome radu. Bila je tu i povjesničarka umjetnosti Doris Baričević, koja se posebno bavila propovjedaonicama, zatim Đurđica Cvitanović, stručnjak za zaštitu spomenika kulture, i mnogi drugi.

Pater Paškal teško se odlučio govoriti o priznanjima: "Dobio sam priznanja od svojih poglavara. Ocijenili su da sam obavio golem posao. U tako uređenoj crkvi braća su obavljala svoje dužnosti s više oduševljenja, jednako kao i ja."

A stručnjaci, konzervatori i restauratori, kako su reagirali poslije uređenja Sv. Roka?

Oni su rekli da taj posao vrijedi milijune, da bi uređenje ovakve površine stajalo 7.000 tisuća dinara na sat. Kad su me pitali kako dugo sam radio onaj donji dio na velikom oltaru i kad sam odgovorio da je to bilo gotovo za 14 dana, nisu vjerovali. No, ja sam tada bio 20 godina mlađi.

Kad vam je 1986. dodijeljena Povelja konzervatorskog društva, povjesničar umjetnosti i konzervator gospodin Branko Lučić, tada je rekao: "To priznanje dajemo vam prvenstveno zato što ste nevidenim entuzijazmom vratili prvotni sjaj vrijedom kulturnom i sakralnom spomeniku i što ste u svojim monografijama o samostanima skupili sve bitne podatke koji nas povjesničare i konzervatore zanimaju." To sam, eto, ja morao izgovoriti, a pater je dodao malu šalu s te svečanosti. Gospođa Anđela Horvat nadovezala se i rekla: "Ti bi Branko tom čovjeku trebao dati naslov meštra." A on je odgovorio: "Ja bih pateru mogao dodijeliti naslov meštra, ali onda on više ne bi smio raditi!"

MISU ĆE SNIMATI TV

Pater ne vjeruje: *Ipak sam preozbiljan za takve šale...*

Kad smo dogovarali snimanje emisije za televiziju, spomenuo sam mu kako bi bilo dobro slikom zabilježiti neke dijelove mise, njegove jutarnje mise. Pater je s nevjericom saslušao moj prijedlog. Pitao sam stoga je li potrebno ishoditi posebno odobrenje starješine samostana ili Kaptola. Šutio je. Razmijenili smo nekoliko nijemih pogleda. Kucao je po stolu svojim krupnim prstima. Činilo mi se da to traje cijelu vječnost. Zatim je smireno i malo rezignirano, pogledavši me ispod oka, otegnuto rekao: "Ipak sam ja prestar za takve šale. Ne snimaju se mise u većim crkvama, a zašto bi se snimala misa jednog starog zaboravljenog fratra. I što bi od toga stalo u polusatnu emisiju? A osim toga, za to trebaju ona velika, tonska kola."

Bio je više nego zadovoljan kad je u predvečerje dana D ugledao velika tonska kola. Ujutro je prije vjernika pregledao crkvu i postavljenu rasvjetu. Ekipa je znala što joj je posao i pater nije morao mijenjati svoje uobičajeno kretanje tijekom mise, u tijeku koje je održao i kraću nadahnutu propovjed:

Draga moja braćo i sestre!

Riječ dobar i riječ moralan, nije isto. Moraln čovjek je onaj koji vrši zapovijedi Božje i trsi se da sve bude po zakonu Božjem. A dobar čovjek, to je nešto više, to je nešto u ljudskoj osobi, koja svojim postupcima djeluje na svoju sredinu. On je ono što bismo danas onako malo pomodno kazali: on širi šarm oko sebe, privlači ljude svojom ljupkošću, svojom plemenitošću, svojom dobrotom, svojom spremnošću pomoći i priznati, potvrditi čovjekovu vrijednost. To je to što zovemo dobar čovjek.

Svi članovi ekipe čestitali su o. Cvekanu govoreći kako je "rođeni glumac". Oprostite, ne znamo bolji izraz. Pater se zadovoljno nasmješio i pomalo šeretski rekao: "Učio sam ja i to. U školi smo i glumili, prikazivali različita djela."

MONOGRAFIJE O SAMOSTANIMA

Pater Paškal: *Ja sam znao stvari o kojima govorim...*

Punih 14 godina pater Cvekan bio je zaokupljen monograskim radom. Čitao je i proučavao stručnu literaturu, prikupljao podatke o franjevačkim samostanima i crkvama, pisao je monografije. Tome je posvetio sve svoje slobodno vrijeme.

Pošao sam od toga kako se ne može govoriti o franjevcima kao kulturnim djelatnicima, ako se suvremenom čovjeku ne pokaže što su ti nekadašnji franjevci, kulturni djelatnici, napravili.

Misao vodilja bila mi je napisati monografiju o svakom samostanu. I to mi je uspjelo. Poznao sam povijest, a naučio sam i tehničku stranu toga posla. I, konačno, sve sam te samostane vidio. O svim mjestima o kojima sam pisao znam sve. Pročitao sam sve njihove spomenice. Pisane su latinski, kurzivom, što je često teško čitati, a kamoli još mnoge stvari i odgonetnuti.

Veoma brzo, već tijekom Domovinskoga rata, pokazalo se kako su monografije Paškala Cvekana golemo blago. Jer, uništeni su mnogi samostani o kojima je pisao. Prije svega Vukovar, Kostajnica, u Čuntiću gotovo ništa nije ostalo. Iz njegovih knjiga zna se kako je što izgledalo. Sve je izmjerio, popisao je kipove i slike.

Ja sam stvari konstatirao. Rekao sam kako one izgledaju, u kakvu su stanju. Nigdje nisam davao stručna mišljenja. To nije moj posao. Moj posao je povjesničarski. A poslije to koriste stručnjaci. Imao sam sreću što sam došao u pravo vrijeme, onda kad se počela sređivati arhivska građa u našim samostanima. Mogao sam zapisati mnoge stvari koje su stručnjacima bile nepoznate. Uvijek je naglašavao kako je obradio i mnoge župe u svojoj Podravini, posebice u svojoj užoj Podravini. A to su: Koprivnica, Virje, Đurđevac, Kalinovac, Kloštar, Pitomača i Sesvete. Na kraju došao je na red njegov Ferdinandovac, o kojemu je knjigu dugo pripremao i koju je svojim crtežima bogato opremio Ivan Lacković Croata. Besplatno. Bio je osjećajima vezan uz Ferdinandovac u čiju je crkvu dolazio s majkom i braćom iz rodne Batinske, prašnom višekilometarskom cestom. A taj put na kraju kojega je u fokusu bio crkveni toranj, djelovao je malom Ivanu tajanstveno, poput slika što su mu ostale urezane u sjećanju iz biblijskih priča. Za taj doživljaj iz djetinjstva odužio se crtežima pateru Paškalu, autoru knjige o Ferdinandovcu. Općinskoj knjižnici poklonio je, pak prigodom jednog posjeta, velik broj originalnih crteža.

KAPTOLSKI FRANJEVCI

Pater Paškal: *...ne zadovoljavam se poluistinama.*

Uvod u ovu monografiju ponešto je drukčiji od uvoda u druge paterove knjige o franjevačkim samostanima. A što ga je motiviralo na pisanje tih uvoda?

Uvodi mojih monografija su prigoda da napišem i ono što se u posve znanstvenim radnjama ne običava pisati. Nastojim stvarati ozračje što služe razmišljanju i o onim činjenicama, koje su, kad se radi o djelovanju Franjevaca, uvijek prisutne i značajni pokretači njihove religiozne i kulturne prisutnosti u hrvatskom narodu. Pišem onako kako razmišljam. A razmišljam, kako to odgovara mome unutrašnjem gledanju i shvaćanju, mome osobnom pristupu životnoj stvarnosti. Franjevci se u gradu Zagrebu nalaze više od sedam stoljeća, od utemeljenja svoga reda. O. Paškal proveo je deset godina u kaptolskom samostanu, a tri je godine bio i gvardijan. Puno puta se uvjerio koliko su stanovnici Zagreba štovali kaptolske Franjevce i smatrali ih svojim. Iz ove

monografije, koja zahvaća cjelokupnu povijest samostana i crkve s mnogim provjerenim činjenicama, jer se o. Paškal ne zadovoljava poluistinama, ukratko ćemo navesti njegova istraživanja o mogućnosti potvrde usmene predaje o boravku svetog Franje Asiškog u Zagrebu daleke godine 1219.

U trinaestoj godini svoga obraćenja, t.j. 1219., otac Franjo s bratom Iluminatom po drugi put pođe prema istoku. Vjerojatno lađom. Nakon mnogih zapreka Franjo je uspio doći do egipatskog sultana Melek-el-kemala, koji ga je primio, saslušao, ali njegovu poruku za obraćanjem nije prihvatio. Povratak Franjin od sultana bio je kopnenim putem od Carigrada preko Niša, Zemuna, Slavonijom do Zagreba, a onda preko Ljubljane do Trsta u Veneciju.

Na tom proputovanju u Zagrebu ga je primila udovica Katarina Galovička, čija je kuća bila na Kaptolu, blizu katedrale, što je gostu Franji odgovaralo. A da je Galovička ponudila Franji svoje zemljište za siromašno boravište braći sv. Franje na Kaptolu iz stalnom tradicijom potvrđena činjenica, kako je otac Franjo 1219. poslao u Zagreb brata Grgu, kustosa i brata Ortolsa. I to ne kako se obično ističe preko Ugarske, nego neposredno iz Asiza.

Oni su utemeljili zagrebački samostan na kaptolskoj ravnici gdje je udovica Katarina Galovička poklonila svoju kući i svoj mali posjed. Ako zagrebačka predaja o boravku svetoga Franje u Zagrebu 1219. godine u kući Katarine Galovičke predstavlja činjenicu, koju Franjevci radi svoje korisnosti i prednosti nisu sami izmislili, onda i njihov samostan usred Kaptola, a to je stvarna činjenica, do danas svjedoči, da je i nisu mogli izmisliti. I to baš s tog razloga što ugarskim biskupima, ne isključujući ni zagrebačkog Stjepana II, nije bilo drago što u njihovu biskupiju dolaze redovnici siromašnih redova.

Biskupi trinaestog stoljeća posjedovali su velika bogatstva, u čemu nije zaostajao ni zagrebački biskup.

Da Franjevci svoje stanište na Kaptolu nisu udarili prije dolaska biskupa Stjepana II, koji je 1227. odredio kanonicima stanovanje u kućama, koje je on dao izgraditi, oni na Kaptol nikad ne bi došlo. Stjepan je kanonicima dodijelio i vrtove koje su kasnije morali za biskupa Osvalda Tuza morali smanjiti do današnjeg zida na Opatovini, a ta ogradnja je sezala do vrta franjevačkog samostana kao i danas.

I baš ta okolnost, za mene bar, svjedoči da zagrebačka predaja o Franjinu boravku kod Katarine Galovičke 1219. i dolazak prve braće franjevac na Kaptol nije priča nego povijesna stvarnost. Da li je otac Franjo boravio u Zagrebu, nijekati se može kao i druge na predaji osnovane tvrdnje, ali je nama iz posve opravdanih razloga slađe vjerovati, da je boravio u Zagrebu pri povratku s istoka 1219. godine.

Po Franjinoj smrti i njegovu proglašenju svetim 16. srpnja 1228. Franjina su braća isvoj samostan u Zagrebu zajedno s crkvom proglasili njegovim imenom: Samostan svetoga Franje u Zagrebu.

KOPRIVNICA I FRANJEVCI

Pater Paškal: ...jer mi je, kao Podravcu, Koprivnica i bliza i draga!

O koprivničkom franjevačkom samostanu o. Paškal objavio je već prije jednu knjigu, 1975, s naslovom *Tristo godina samostana i crkve u Koprivnici*. U uvodu ove monografije iz 1989. pripominje kako želi na svoj već ustaljeni način povezati Koprivnicu i Franjevce kao vjerne suputnike

na dugome povijesnome putu kroz sedamsto godina. Franjevci su došli u Koprivnicu za Henrika Gisinga, slavonskog bana 1290. godine, i on im je dodijelio crkvu Blažene Djevice, nekoć župnu, a osigurao i stanovanje i siromašno uzdržavanje. Budući da tada Malobraćani nisu dušobrižnici po svojoj redovničkoj usmjerenosti, nisu bili na smetnji župniku sv. Nikole u Koprivnici, premda razmjerno prostorno blizu. Duhovno su mu svakako pomagali i koristili. Uz darovanu župnu crkvu Blažene Djevice Marije sagrađen je i samostan.

Franjevci su dva puta napuštali Koprivnicu. Drugi put, kad je godine 1559. Koprivnica teško stradala od požara, a stradao je i samostan s crkvom Bezgrješne Djevice. Pater Paškal podrobno opisuje njihovu borbu u dokazivanju da su samostan i crkva, odnosno posjed na kojemu su stajali, pripadali njima. U nizu kulturnih djelatnosti kojima su se bavili, Franjevci ovdje bavili posebno ističe glazbeno područje i djelatnost o. Fortunata Pintarića.

Isluženi gimnazijski profesor, odličan orguljaš i učitelj orguljanja, egzortator mladeži u Varaždinu, vatreni rodoljub, skladatelj, poznati kulturni radnik u koprivničkom samostanu, samo šest mjeseci gvsrdijsn, iznenada je završio svoj zemaljski život u trenutku, kad je svoje životno djelo Hrvatski kantual, dovršio za tisak. I premda je o njemu pokojni profesor Krešimir Filić u knjizi Glazbeni život Varaždina napisao do sada najopširniji i najbolji životni prikaz, potrebno je upravo u ovoj monografiji dodati neke životne podatke o o. Fortunatu Pintariću, do kojih zauzeti profesor Filić nije mogao doći, kako bi slika o tome našem subratu Franjevcu bila potpunija i točnija.

O. Paškal i tu je temeljit i objektivn navodeći više mišljenja o Pintariću, a Filiću priznaje njegov udio u rasvjetljavanju Pintarićeva djela, no morao je ispraviti neke podatke iz skladateljeva životopisa. U proteklih 15 godina od izlaska monografije o Koprivnici vjerojatno su ti podaci korišteni u stručnim publikacijama.

SLAVNA MAJKA MOČILSKA

Pater Paškal: *Bez srca život je hladan, pust, besmislen...*

Kao čovjek koji u majci, svojoj i Isusovoj, gleda svetinju o. Paškal pohodio je podravsko svetište Slavne Majke Močilske i napisao istoimenu monografiju.

Na početku našega hodočašća, razmišljanja i sjećanja, naših istraživanja i vraćanja u daleku prošlost, naše znatiželje i ljubavi za Slavnu Majku Močilsku, stoji srce, znak dobrote, plemenitosti, ljubavi, suosjećanja i pomaganja, toplo ognjište svjetla, radosti i sigurnosti, snažan magnet povjerenja, prijateljstva i razumijevanja, najplemenitije čovječstvo.

Pater Cvekan pokušao je proniknuti u podrijetlo naziva mjesta Močile.

U Podravini su se nekada namakali, odnosno močili, lan i konoplja u barama, ustajalim vodama, mrtvicama i kad se oljuštio zeleni omotač stabljike, nakon sušenja počeo je postupak pripremanja vlakna za pređenje i tkanje.

No, jesu li naselje Močile i dolinica na kojoj je današnja crkva, dobili ime po močilima za lan i konoplju, teško je dokazati. *Znatiželja draška, a dokaza nema*, zaključuje o. Paškal. Istražujući dokumente, on dolazi i do naziva Močnojer, a u nekoliko latinski pisanih dokumenata stoji ime Mochno.

U ovoj monografiji o. Paškal iznosi mnoštvo povijениh podataka od najstarijih vremena, podrobno opisuje izgled crkve, kipova, slika, inventara. O proštenjarskim danima govori ovako:

Na Veliku i Malu Gospu močilska dolina oko drvene kapele, a kasnije i današnje zidane, ispunjalo je mnoštvo vjernika svih uzrasta i dobi. Dolazili su vjernici, Marijina djeca, procesijama i uz molitvu i pjesmu. Pješačili su satima od Ludbrega i hladne Drave, koprivničkog kraja, iz Donjeg Međimurja, ali se nisu plašili žuljeva na nogama i umora od pješačenja. Proštenjarsko raspoloženje zajedništva, povezanosti i bratstva razcjetavala je pjesma Mariji. Kapela Bl. Djevice Marije u Močilama slavna je po svojim čudima i milostima što ih tu iskazuje Majka Božja, zapisao je arhiđakon zagrebački godine 1768. Građani Koprivnice su prije II. svjetskog rata dolazili u Močile ne samo procesijom nego i uz pratnju gradske glazbe. Proštenjarski značaj Močila još više će procvjetati upravo sada, kad Močile i njihova kapela nisu više na osamljenom mjestu, jer su se u sastavu napredne Koprivnice toliko razvile i porasle kad su dosegle zrelost samostalne katoličke župe pod zaštitom Blažene Djevice na nebo uznesene.

Živimo u vremenu u kojemu se sve više razvija i kopneni turizam. U lijepom podravskom krajoliku mnogo je mjesta koja bi, vjerojatno i Močila, trebalo staviti na kartu kako bi privukla suvremene motorizirane nomade.

EKOLOGIJA I FRANJEVCI

Pater Paškal: *To je franjevačka misao: ne zagađuj, ne uništavaj!*

Ekološki problemi opterećuju suvremeni svijet. Čovjek je svojim dostignućima narušio odnose u prirodi. S obzirom na način života i rješavanje svojih svakodnevnih potreba čovjek je prisiljen unositi u prirodu određene tvari i energiju. No, kad te tvari i energija izravno ugrožavaju opstanak prirodnih izvora i time čovjekovo zdravlje, oni postaju opasnost. Stoga su i nazvani zagađivačima. Pojam ekologija (riječ je grčkoga podrijetla) prvi put spominje njemački biolog Ernst Haeckel 1866., kad ekologija postaje biološka disciplina. U naše vrijeme posvuda u svijetu javljaju se pokreti za očuvanje prirodne ravnoteže. Sve češće održavaju se skupovi, konferencije, kongresi stručnjaka koji upućuju pozive vlastima za uništavanje štetnih tvari, za zbrinjavanje otpada, jer postoji mogućnost zagađivanja tla i podzemnih voda. Ocu Cvekanu nisu neopaženo promakli ni ti problemi suvremenog čovjeka.

Mi se toliko zauzimamo za ekologiju da o njoj govorim i vjericima u propovjedima. A odakle ekologija? Ona se zasniva na franjevačkoj misli: Poštivaj sve oko sebe, nemoj ni jednu stvar zloupotrebljavati. I ako ne zloupotrebljavaš, ti omogućuješ da se stvari mogu razvijati onako kako Bog želi. A tada nećeš drugima zagađivati, rušiti niti ubijati.

Sveti Franjo je poštivao sve što je Bog stvorio. I najmanju cikadu, i najmanji cvijet, biljčicu. U svemu tome gledao je dobrotu božju, djelo Stvoritelja. I u skladu s tim pristupao je svakom i najmanjem stvorenju. On je bio čovjek koji nikada nije mogao nijednu stvar staviti u džep. On nije gledao koliko može dobiti, već koliko nekom stvorenju može dati.

U knjizi o ekološkoj problematici đurđevačke Podravine prof. Branka Kolara, otac Cvekan objavio je kraću raspravu o ekologiji kojoj je dao naslov Ljubiti kao što Bog ljubi. Ovdje ćemo navesti završni dio te rasprave:

U čovjekovoj upotrebi sva stvorenja moraju biti ono i onakva kako to traži njihovo od Boga Ljubavi dano određenje. Čovjek ih mora poštivati i ljubiti kao što ih Bog ljubi, kad ih podržava u postojanju. Budući da se, prema saznanju znanstvenika, život u svijetu ne može održavati i postojati bez spomenutih konstanti: sol u vodi, kisik u zraku, ozonski omotač... čovjek je dužan sve

Naslovnice knjiga Paškala Cvekana o povijesti Franjevaca u Podravini.

PASKAL CVEKAN, franjevac

ŽUPA I SELO FERDINANDOVAC

prigodom 130 godina postojanja
9. XI. 1844. — 9. XI. 1974.

Ferdinandovac
1974

1675.-1975.

TRI STO GODINA SAMOSTANA I CRKVE U KOPRIVNICI

KOPRIVNICA, 1975.

ove zahtjevnosti postojanja biljnog i životinjskog svijeta, pa i samoga sebe, poštivati. A da to tako i čini u skladu s kršćanskim pogledom na svijet i život, potreban mu je nazor o svijetu i životu na Objavi Boga Ljubavi. Po tome nazoru čovjek ne smije stvorove niti obožavati, a niti koristivo ljubivo gaziti.

BROJ PAŠKALOVIH DJELA

U jednom razgovoru 1993. o. Paškal rekao mi je da je napisao 80 djela. Također se sjećam da je tada, pet godina prije smrti, imao dosta toga u rukopisu. Prof. Branko Kolar spominje u knjizi o Ferdinandovcu, koja je tiskana 1996, da je tiskom izdao 34 monografije i 6 knjiga duhovnog sadržaja. U tekstu Otac Paškal Cvekan autora o. Franje Jesenovića, što je 1999. izašao u Hrvatskoj književnoj reviji Marulić, navodi se kako je pater Paškal "izdao 60 knjiga koje se dijele na monografije i knjige duhovnog sadržaja", tj. 29 monografija o franjevačkim samostanima, 9 o župama i 22 knjige duhovnog sadržaja. Prilično toga pohranjeno je u Sveučilišnoj i nacionalnoj knjižnici u Zagrebu, no ipak premalo... Ina kraju: dug pateru Paškalu... Sama po sebi nameće se misao kako bi netko marljiv i voljan trebao podrobno proučiti ostavštinu patera Cvekana, srediti je, a možda bi se našao sponzor koji bi, recimo, novčano potpomogao tiskanje jednog izbora njegovih misli, njegovih opservacija o civilizaciji i kulturi, naravno i o vjeri. I o današnjem čovjeku koji u vječnoj žurbi nizašto nema vremena, ni da se sretne sa mislima, koji je opčinjen lažnim sjajem s ekrana i gradskih bulevara.

SUMMARY

THE FRANCISCAN PAŠAL CVEKAN

Brother Paškal Cvekan was born in Ferdinandovac, in Podravina, on 25th May, 1913 to a poor family. His baptismal name was Vjekoslav, and his monastic name was fra Paškal. Except in his home place, he was also educated in Varaždin and Zagreb. He died in Virovitica on 25th November, 1998, where he spent the last 28 years of his life as a monk. Prior to that, he worked in the Varaždin monastery, in Zagreb at Kaptol and finally in Trsat, after which he was transferred to Virovitica to be a curate and a catechist. Apart from everyday morning mass in the monastery church of St. Rocco, on Sundays he performed the duties of a priest in two village parishes in the local area. Having enough time and determination, that was where he was working on documents, finishing his books and writing new ones, but he spread his interests into other areas, as well. Brother Paškal grew into a reputable preacher. He had a naturally beautiful, resounding baritone, perfect elocution and, which was of utmost importance, a great theological knowledge. Each of his sentences resulted from clear thoughts. From 1962 to 1992, he delivered 10 637 sermons in 191 church, mostly in the Zagreb diocese, and the regions of Varaždin and Rijeka. He took down all of his sermons, which was collected in 65 books and a number of note-pads. From 1975 until his death, he was into historic and monographic writing. Paškal's monographs on Franciscan monasteries and parishes proved very useful in the Homeland War, especially for the places that had suffered culturocide by the enemy: Vukovar, Kostajnica, Čuntić. There he took notes on important painters, sculptors and inventory. Not suspecting any war sufferings, he was lead by the idea of showing clearly that the achievements of the Franciscan Brothers contributed a great deal to the creation of Croatian culture. Several of Paškal's spiritual works have been published, and it is also worth mentioning that he covered certain topics in various newspapers and magazines. He was particularly proud of restoration works on the Virovitica monastery church of St. Rocco. Working over the period of a few years, he took off all additional layers of paint and renewed the Baroque bliss of the church. He got appraisal from many conservation artists and a diploma of the Art-conservation Association.